

Sygn. akt III PK 7/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 września 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący)

SSN Dawid Miąsik

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Ł. Z.
przeciwko Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu w K.
o zapłatę pomocy finansowej na zakup lokalu mieszkalnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 15 września 2015 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K.
z dnia 3 kwietnia 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 3 kwietnia 2014 r. oddalił apelację powoda Ł. Z. od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 12 listopada 2013 r., którym oddalono jego powództwo o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Zakładu Karnego w K. kwoty 48.937,50 zł z tytułu pomocy finansowej na zakup lokalu mieszkalnego.

Sąd odwoławczy przyjął za własne ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji, zgodnie z którymi powód pełni służbę w Zakładzie Karnym w K. od 9 marca 2007 r., od dnia 9 marca 2009 r. pozostając w służbie stałej. W tym okresie powód zamieszkiwał wraz z rodziną w wynajętym mieszkaniu. W dniu 29 września 2010 r. zaciągnął kredyt na zakup mieszkania, a w dniu 30 września 2010 r. uzyskał kredyt na jego remont. W dniu 4 października 2010 r. została natomiast podpisana umowa sprzedaży, na podstawie której powód wraz z żoną zakupili lokal mieszkalny w K. przy ul. C. [...], o powierzchni 59 m², składający się z trzech pokoi, kuchni, łazienki i wc. Po wyremontowaniu łazienki i pomalowaniu zakupionego lokalu mieszkalnego powód wprowadził się do niego wraz z rodziną (na początku listopada 2010 r.). W dniu 18 listopada 2010 r. powód złożył wniosek o przyznanie jednorazowej pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego. Decyzją z dnia 27 grudnia 2012 r. dyrektor Zakładu Karnego w K. odmówił przyznania tej pomocy finansowej.

Sąd Okręgowy zaakceptował też ocenę prawną tego stanu faktycznego, w szczególności podnosząc, że zgodnie z art. 170 ust. 1 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 1415 ze zm.), funkcjonariuszowi w służbie stałej przysługuje prawo do lokalu mieszkalnego w miejscowości, w której stale pełni służbę lub w miejscowości pobliskiej. Prawo to realizuje się przez przydział lokalu albo przyznanie pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego (art. 171 pkt 1 i 2 ustawy). Natomiast według art. 184 ust. 1 ustawy, funkcjonariuszowi w służbie stałej, który spełnia warunki do przydziału lokalu mieszkalnego, a który lokalu tego nie otrzymał na podstawie decyzji administracyjnej o przydziale, przysługuje pomoc finansowa na uzyskanie lokalu mieszkalnego. Z przepisów tych wynika, że pomoc finansowa może być przyznana tylko funkcjonariuszowi spełniającemu warunki do przydziału lokalu mieszkalnego. Warunków tych nie spełnia osoba, która posiada w

miejsowości, w której pełni służbę lub w miejscowości pobliskiej, lokal mieszkalny odpowiadający co najmniej przysługującej mu powierzchni mieszkalnej (art. 187 pkt 2 ustawy). Pomoc finansowa przysługuje przy tym na zakup lokalu mieszkalnego a nie na spłatę zaciągniętych wcześniej na zakup lokalu zobowiązań. Tymczasem powód w dacie złożenia wniosku o przyznanie pomocy mieszkaniowej nie spełniał warunków do przydziału lokalu mieszkalnego, bo posiadał już lokal mieszkalny w miejscu pełnienia służby, a tym samym nie miał uprawnienia do pomocy finansowej na zakup lokalu, co prawidłowo stwierdził Sąd Rejonowy.

Powód wywiódł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego, zarzucając naruszenie:

1. art. 184 ust. 1 w związku z art. 187 pkt 2 ustawy o Służbie Więziennej przez błędną wykładnię, powodującą uznanie, że w chwili dokonania zakupu lokalu mieszkalnego powód niejako automatycznie dokonał zaspokojenia swoich potrzeb mieszkaniowych, co spowodowało zaistnienie przesłanki negatywnej wyłączającej możliwość ubiegania się o pomoc finansową na uzyskanie lokalu mieszkalnego, podczas gdy prawidłowa interpretacja tych przepisów powinna prowadzić do wniosku, że złożenie wniosku o pomoc finansową bezpośrednio po dokonaniu zakupu nie powoduje pozbawienia funkcjonariusza prawa do uzyskania pomocy finansowej z uwagi na fakt, iż powód przed zakupem mieszkania nie miał zaspokojonych potrzeb mieszkaniowych, a uzyskana pomoc miała mu umożliwić spłatę zaciągniętego na zakup mieszkania kredytu;

2. art. 187 pkt 2 w związku z art. 173 ust. 1 ustawy o Służbie Więziennej, przez ich niezastosowanie przede wszystkim w zakresie przysługujących funkcjonariuszowi i jego rodzinie jednostkowych norm powierzchni mieszkalnej. W rezultacie obraza przepisów prawa materialnego polegająca na niezastosowaniu normy zawartej w art. 173 ust. 1 ustawy o Służbie Więziennej doprowadziła Sąd do przekonania, że zakup lokalu mieszkalnego przed złożeniem wniosku o dofinansowanie oznaczał zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych powoda, podczas gdy zastosowanie art. 173 ust. 1 ustawy doprowadziłoby do ustalenia, że powód i jego rodzina w chwili złożenia wniosku o dofinansowanie nie mieli zaspokojonych potrzeb mieszkaniowych z uwagi na zbyt mały metraż zajmowanego pomieszczenia.

Opierając skargę na takich podstawach, skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego i poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji oraz orzeczenie co do istoty sprawy i rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i wyroku Sądu Rejonowego oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Pozwany Skarb Państwa zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa w pierwszej kolejności wniósł o odrzucenie skargi kasacyjnej, a w razie nieuwzględnienia tego wniosku, o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, bądź jej oddalenie i w każdym z tych przypadków – zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Uzasadniając wniosek o odrzucenie skargi kasacyjnej, strona pozwana podniosła, że powód jest funkcjonariuszem Służby Więziennej, a nie pracownikiem Zakładu Karnego. Niniejsza sprawa nie jest zatem sprawą z zakresu prawa pracy w rozumieniu art. 476 § 1 k.p.c. To powoduje, zgodnie z art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c., że dla dopuszczalności w niej skargi kasacyjnej należy zastosować ogólną granicę dolnej wartości przedmiotu zaskarżenia (50.000 zł) a nie szczególną z zakresu prawa pracy (10.000 zł). Ponieważ zaś wartość przedmiotu zaskarżenia w sprawie nie sięga 50.000 zł, skarga jako niedopuszczalna powinna być odrzucona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności stwierdzić należy, że nie ma podstaw do uwzględnienia wniosku strony pozwanej o odrzucenie skargi kasacyjnej.

Zgodnie z art. 220 ustawy o Służbie Więziennej, spory o roszczenia ze stosunku służbowego funkcjonariuszy w sprawach niewymienionych w art. 218 ust. 1 i art. 219 ust. 1 i 2 rozpatruje sąd właściwy w sprawach z zakresu prawa pracy. Skoro spory o roszczenia ze stosunku służbowego funkcjonariuszy w powyższym zakresie zostały przekazane do rozpoznania przez sądy pracy, to są one niewątpliwie sprawami cywilnymi w rozumieniu art. 1 k.p.c., jako „inne sprawy, do których przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się z mocy ustaw szczególnych”. W tej sytuacji należy uznać, że z art. 220 ustawy o Służbie

Więziennej wynika wola ustawodawcy zastosowania do rozważanych sporów przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy. W przeciwnym razie niezrozumiałe byłoby przekazanie tych spraw do rozpoznania przez sądy pracy (por. też uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 2013 r., III PZP 4/13, OSNP 2014 nr 1, poz. 1, czy też dotyczący spraw w przedmiocie odpowiedzialności majątkowej żołnierzy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 r., I PK 226/08, OSNP 2011 nr 3-4, poz. 33). W konsekwencji dla dopuszczalności skargi kasacyjnej w tych sprawach decydujące znaczenie ma wartość przedmiotu zaskarżenia, jaką art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c. przewiduje dla spraw z zakresu prawa pracy, tj. co najmniej 10.000 zł. W niniejszej sprawie wartość ta jest wyższa, wobec czego skarga kasacyjna jest w niej dopuszczalna.

Skargę kasacyjną należy zaś uznać za uzasadnioną.

Zgodnie z art. 170 ust. 1 ustawy o Służbie Więziennej, funkcjonariuszowi Służby Więziennej w służbie stałej przysługuje prawo do lokalu mieszkalnego w miejscowości, w której stale pełni służbę, lub w miejscowości pobliskiej.

Na podstawie art. 171 tej ustawy, prawo do lokalu mieszkalnego realizuje się przez: przydział lokalu (pkt 1); przyznanie pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego, zwanej dalej „pomocą finansową” (pkt 2). Stosownie do art. 184 ust. 1 ustawy o Służbie Więziennej, funkcjonariuszowi w służbie stałej, który spełnia warunki do przydziału lokalu mieszkalnego, a który lokalu tego nie otrzymał na podstawie decyzji administracyjnej o przydziale, przysługuje pomoc finansowa na uzyskanie lokalu mieszkalnego w spółdzielni mieszkaniowej albo domu jednorodzinnego lub lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość, położonych w miejscowości pełnienia służby lub miejscowości pobliskiej. W myśl art. 187 - lokalu mieszkalnego na podstawie decyzji administracyjnej nie przydziela się funkcjonariuszowi: w razie otrzymania pomocy finansowej, o której mowa w art. 184 ust. 1 (pkt 1); posiadającemu w miejscowości, w której pełni służbę, lub w miejscowości pobliskiej lokal mieszkalny w spółdzielni mieszkaniowej albo dom jednorodzinny lub dom mieszkalno-pensjonatowy albo lokal mieszkalny stanowiący odrębną nieruchomość, odpowiadający co najmniej przysługującej mu powierzchni mieszkalnej (pkt 2); którego małżonek posiada lokal mieszkalny lub dom określony

w pkt 2 (pkt 3); w razie zbycia przez niego lub jego małżonka lokalu mieszkalnego lub domu, o którym mowa w pkt 2 (pkt 4).

Biorąc pod uwagę cel, jakiemu służy regulacja zawarta w art. 184 ust. 1 ustawy o Służbie Więziennej, a którym jest umożliwienie zamieszkiwania funkcjonariusza w stałej służbie w miejscowości pełnienia służby lub miejscowości pobliskiej, dla zapewnienia prawidłowego pełnienia służby, Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę w pełni akceptuje poglądy wyrażane już w tym zakresie przez Sąd Najwyższy, że dla oceny, czy funkcjonariuszowi Służby Więziennej przysługuje uprawnienie do pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego, o jakiej mowa w art. 171 pkt 2 ustawy, istotne znaczenie ma w pierwszej kolejności, czy takie prawo przysługuje mu w dacie uzyskania statusu funkcjonariusza Służby Więziennej w służbie stałej, tj. czy w tej dacie ma on zaspokojone potrzeby mieszkaniowe w miejscu pełnienia służby. Posiadanie zaspokojonych potrzeb mieszkaniowych w tej dacie skutkuje przyjęciem, że jego prawo do zamieszkiwania w miejscu pełnienia służby pozostaje zaspokojone, co prowadzi do konkluzji o braku uprawnień do żądania od pracodawcy realizacji prawa do lokalu, o jakim mowa w art. 171 ustawy, zarówno wobec treści art. 187 pkt 2 ustawy, jak i w przypadku późniejszego zbycia lokalu, wobec treści art. 187 pkt 4 ustawy. W sytuacji, gdy wstępując do służby stałej, funkcjonariusz nie posiada zaspokojonych potrzeb do lokalu mieszkalnego położonego w miejscowości pełnienia służby lub miejscowości pobliskiej, przysługuje mu prawo do lokalu mieszkalnego, które realizuje się w pierwszej kolejności przez przydział odpowiedniego lokalu (art. 171 pkt 1 ustawy) bądź, w razie nieprzyznania takiego lokalu w drodze decyzji administracyjnej, przez przyznanie pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego (art. 171 pkt 2 ustawy). Podstawową formą pomocy funkcjonariuszom w uzyskaniu mieszkania jest zatem przydział lokalu w drodze decyzji. Dopiero, gdy przydziału takiego nie dokonano, w grę mogą wchodzić inne przewidziane ustawą świadczenia, w tym pomoc finansowa, która jest alternatywną formą spełnienia prawa do lokalu mieszkalnego oraz konsekwencją niezrealizowania uprawnienia funkcjonariusza, który ma prawo do otrzymania lokalu mieszkalnego. Oba uprawnienia powiązane są w sposób oczywisty z przesłanką niezaspokojenia potrzeb mieszkaniowych w miejscu pełnienia służby

lub miejscowości pobliskiej oraz tylko do czasu występowania tej przesłanki mogą być realizowane. Pomoc finansowa jest świadczeniem, którego przyznanie następuje na wniosek funkcjonariusza, dopiero po złożeniu wniosku wraz z wymaganą dokumentacją organ może prowadzić postępowanie w sprawie przyznania takiej pomocy. Nie oznacza to jednak, że jako miarodajny dla oceny, czy funkcjonariusz spełnia przesłanki przyznania prawa do lokalu mieszkalnego, a zatem czy zrealizowany został warunek przyznania pomocy mieszkaniowej, o jakim mowa w art. 184 ust. 1 w związku z art. 187 ustawy, należy uznać moment złożenia wniosku (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 11 lutego 2014 r., I PK 167/13, OSNP 2015 nr 5, poz. 60 i 5 marca 2014 r., II PK 141/13, LEX nr 1448392).

Inaczej rzecz ujmując, ustawodawca uzależnił pomoc finansową od spełnienia trzech przesłanek. Wymaga mianowicie, aby funkcjonariusz, po pierwsze, spełniał warunki do przydzielenia mu lokalu na podstawie decyzji administracyjnej (art. 184 w związku z art. 172 ustawy), po drugie, nie uzyskał przydziału lokalu, po trzecie, podjął czynności prawne zmierzające do uzyskania lokalu mieszkalnego. Celem unormowania wynikającego z art. 184 ust. 1 ustawy o Służbie Więziennej jest pomoc funkcjonariuszowi w zaspokojeniu jego potrzeb mieszkaniowych. Wstępnym warunkiem osiągnięcia tego celu jest zaciągnięcie przez funkcjonariusza zobowiązania finansowego prowadzącego do nabycia prawa do lokalu. Pomoc finansowa oznacza udział w kosztach wykonania tego zobowiązania. W związku z powyższym uprawnienie do pomocy finansowej w celu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych ocenia się na datę złożenia wniosku o tę pomoc, badając, czy funkcjonariusz przed tym dniem zaciągnął zobowiązanie „na uzyskanie lokalu mieszkalnego” w celu „zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych”. (por. też orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2013 r., II PK 120/13 oraz z dnia 20 grudnia 2013 r., II PK 86/13 - niepublikowane i z dnia 10 kwietnia 2014 r., II PK 178/13, LEX nr 1464691). Stan „niezaspokojenia potrzeb mieszkaniowych” należy zaś rozumieć jako nieprzydzielenie w drodze decyzji administracyjnej lokalu mieszkalnego funkcjonariuszowi, który w dniu wstąpienia do służby stałej nie posiadał takiego lokalu (i nie posiadał go jego małżonek) w miejscu pełnienia służby lub w miejscowości pobliskiej i nie posiada go nadal przed zaciągnięciem zobowiązania kredytowego. Z tego wynika, że okoliczność

zaciągnięcia przez funkcjonariusza kredytu, za który następnie nabywa lokal mieszkalny w miejscu pełnienia służby lub w miejscowości pobliskiej, nie niweczy przesłanki „niezaspokojenia potrzeb mieszkaniowych”, uprawniając funkcjonariusza do uzyskania pomocy finansowej, będącej w tym wypadku formą partycypacji w spłacie kredytu.

Odmierna interpretacja przepisów ustawy o Służbie Więziennej dokonana przez Sąd Okręgowy nie zasługuje zatem na akceptację, bowiem w sposób nieuprawniony ogranicza uprawnienia funkcjonariuszy do otrzymania pomocy tylko przed nabyciem lokalu, do czego nie upoważnia użycie przez ustawodawcę określenia „pomoc finansowa na uzyskanie lokalu mieszkalnego”, które jest pojęciem szerokim, odnoszącym się także do przypadków udzielania pomocy na spłatę zobowiązań finansowych, zaciągniętych w związku z nabyciem lokalu mieszkalnego lub domu przez funkcjonariusza w sytuacji, gdy jego potrzeby mieszkaniowe w powyższym rozumieniu pozostają niezaspokojone.

Z tych względów za usprawiedliwione należy uznać te zarzuty skargi kasacyjnej odnoszące się do naruszenia przepisów prawa materialnego (art. 184 ust. 1 w związku z art. 187 pkt 2 ustawy o Służbie Więziennej), które dotyczą nieprawidłowej wykładni przepisów odnośnie do warunku przysługiwania funkcjonariuszowi pomocy finansowej w postaci niezaspokojenia potrzeb mieszkaniowych w sytuacji uprzedniego w stosunku do wniosku zaciągnięcia kredytu i zakupu lokalu mieszkalnego przez funkcjonariusza, który takiego lokalu uprzednio nie posiadał w miejscu pełnienia służby lub w miejscowości pobliskiej. W takiej sytuacji bezprzedmiotowe stało się zaś rozpoznawanie zarzutów skarżącego w kwestii faktycznego zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych zakupionym za kredyt lokalem mieszkalnym z uwagi na jego metraż (naruszenie art. 187 pkt 2 w związku z art. 173 ust. 1 ustawy o Służbie Więziennej), albowiem pozostają one bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Biorąc pod uwagę powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 398²¹ w związku z art. 108 § 2 k.p.c.).

